

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

א'קיז

ערב שבת קודש

פרשת ויגש

ו' בטבת התשע"ו

שנת ה'קהל

יוצא לאור עלידי

צעירי אגודת חב"ד באה"ק

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

ו' בטבת ה'תשע"ו - י"ג בטבת ה'תשע"ו

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	ו' בטבת	הלי ציצית.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	הלי מתנות עניים פרק ד.	מ"ע יד.
ש"ק	ז' בטבת	הלי ברכות.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק ה.	מ"ע יט.
א'	ח' בטבת	פרק ד-ו.	פרק ו.	מ"ע יט.
ב'	ט' בטבת	פרק ז-ט.	פרק ז.	מ"ע יט.
ג'	י' בטבת	פרק י-יא. הלי מילה.. בפרקים אלו. פרק א.	פרק ח.	מ"ע יט. רטו.
ד'	י"א בטבת	פרק ב-ג. סדר תפלות כל השנה. נהגו העם.. ימלוך עלינו וכו'.	פרק ט.	מ"ע רטו. ספר משנה תורה סוף ספר אהבה: סדר תפלות כל השנה. נהגו העם.. ימלוך עלינו וכו'.
ה'	י"ב בטבת	נוסח ברכות התפלה וסידורן. (א) ברוך אתה.. נוסח הויודו.. עושה שלום וכו'.	פרק י.	שם: נוסח ברכות התפלה וסידורן. (א) ברוך אתה.. נוסח הויודו.. עושה שלום וכו'.
ו'	י"ג בטבת	נוסח ברכת המזון. ברוך אתה.. אישיש ביי.. נחלתי עדותיך וגו'. ספר זמנים והוא ספר שלישי.. הלי שבת.. בפרקים אלו. פרק א-ב.	הלי תרומות.. בפרקים אלו. פרק א.	שם: נוסח ברכת המזון. ברוך אתה.. אישיש ביי.. מ"ע קנד.

זמני השבוע*

תאריך	עלות השחר**		זמן ציצית ותפילין	זריחת החמה	סוף זמן ק"ש	חצות היום והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	120 ד' לפני הזריחה	72 ד' לפני הזריחה							
ו', ו' בטבת	4.29	5.18	5.40	6.43	9.04	11.37	12.07	4.38.6	5.05
ש"ק, ז' בטבת	4.30	5.18	5.41	6.44	9.05	11.38	12.08	4.39.0	5.06
א', ח' בטבת	4.31	5.19	5.41	6.44	9.05	11.38	12.08	4.39.4	5.06
ב', ט' בטבת	4.31	5.19	5.42	6.45	9.06	11.39	12.09	4.39.9	5.07
ג', י' בטבת	4.32	5.20	5.42	6.45	9.07	11.39	12.09	4.40.4	5.07
ד', י"א בטבת	4.32	5.21	5.43	6.46	9.07	11.40	12.10	4.40.9	5.08
ה', י"ב בטבת	4.33	5.21	5.43	6.46	9.07	11.40	12.10	4.41.5	5.08
ו', י"ג בטבת	4.33	5.21	5.44	6.47	9.08	11.41	12.11	4.41.9	5.09

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"י בסידורו (יסדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"י שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ
ויגש	5:18	4:02	5:20	4:16	5:17	4:06	5:22	4:22
ויחי	5:22	4:06	5:23	4:20	5:21	4:09	5:25	4:24

צעירי אגודת חב"ד באה"ק ת"ו • יו"ר: הרב יוסף יצחק הכהן אהרונב

עורך אחראי: לוי יצחק שייקביץ • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף יצחק אולידורט

מז"ל: המרכז לעזרי שליחות, ת"ד 100 כפר חב"ד 6084000

טל: 0722770100, פקס: 03-9606169, ISSN 0793-7474

אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il

"שובה ישראל" והכן עצמך למשיח צדקנו!

כיצד ייתכן שעל "מלך בבל" נבוכדנאצר הרשע, נאמר הלשון "סמך" – שפירושו – עזר וסיוע?! • בדורנו זה, עיקר ההדגשה בתענית עשרה בטבת היא בעניין "סומך נופלים", לחזק ולעודד את רוחם של בני ישראל על-ידי הדגשת מעלת כל-אחד-ואחד • כולל ובמיוחד, חיזוק ועידוד על-ידי האמונה בביאת המשיח וביטחון גמור ש"הנה זה (משיח צדקנו) בא!" • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

שהוא מלשון "עזר וסיוע", כמו "סומך נופלים" – בה בשעה שמדובר אודות המצור על ירושלים, התחלת (שכולל כל ההמשך ד) החורבן והגלות?! ויש לומר הביאור בזה:

בפסוק זה (ביחזקאל) – שעיקרו (לא סיפור המאורע, שכבר סופר לפני-זה, במלכים וירמיהו, אלא) כתיבת המאורע לדורות, "כתב לך את שם היום הזה את עצם היום הזה" – נתבאר התוכן (הפנימי) דכללות עניין החורבן והגלות, שאינו (עונש לשם נקמה חסיד-שלום) אלא בשביל עלייה גדולה יותר, שזהו התוכן ד"סמך... אל ירושלים", מלשון "סומך נופלים" – שיתוסף בירושלים (שרומז גם על בני-ישראל) עילוי גדול יותר ויותר שלא בערך לגבי המעמד ומצב שלפני-זה.

וזהו גם הפירוש ורמז ב"סמך מלך בבל אל ירושלים" – שגם הפעולה דמלך בבל, נבוכדנאצר הרשע, שעשה מצור על ירושלים ("הביאה במצור ובמצוק"), היא עזר וסיוע ("סומך נופלים") לישראל, כי, מלך בבל [נוסף לכך שמצד עצמו אינו יכול לעשות מאומה כיוון שאינו אלא "כגרון

א". כחודש העשירי בעשור לחודש... סמך מלך בבל אל ירושלים"¹, ובלשון הרמב"ם², "עשירי בטבת שבו סמך מלך בבל נבוכדנאצר הרשע על ירושלים והביאה במצור ובמצוק" – המאורע הראשון שהביא להשתלשלות מאורעות שאר הצומות הקשורים עם החורבן והגלות ("ז' תמוז – שבו הובקעה העיר, ותשעה באב – שבו נחרב בית המקדש, וצום גדליה – שבו נהרג גדליה ונכבה גחלת ישראל הנשארת כו'), ולכן יש בו חומר לגבי שאר התעניות, ש"אפילו"³ היה חל בשבת לא היו יכולין לדחותו ליום אחר, מפני שנאמר בוי' בעצם היום הזה"⁴.

וצריך להבין:

למה נאמר בכתוב זה⁵ (והועתק ברמב"ם) "סמך" מלך בבל אל ירושלים, "סמך" דייקא,

(1) יחזקאל כד, א.ב.

(2) הל' תעניות פ"ה ה"ב.

(3) אבודרהם הל' תעניות, הובא בב"י לטווא"ח סתק"ג.

(4) ראה בארוכה לקו"ש חכ"ה עמ' 267 ועוד.

(5) דלא כבשאר הכתובים: "בא נבוכדנאצר מלך בבל... על ירושלים" (מ"ב כה, א. ירמיה נב, ד).

(6) שמכל הפסוקים בחר להביא הפסוק שבו נאמר הלשון "סמך", אף שלא מעתיק לשון הכתוב, כי אם, בשינוי והוספה.

"לעורר הלבבות לפתוח דרכי תשובה"¹⁵ – בעניין "סומך נופלים", לחזק ולעודד את רוחם של בני ישראל על-ידי הדגשת מעלתו של כל-אחד ואחד מישראל, ואהבת הקב"ה אליו באיזה מעמד ומצב שהוא, שלכן, מבלי הבט על מעמדו ומצבו עד עתה, יכול וצריך לקיים תורה ומצוות בשלימות, כולל ובמיוחד – החיזוק והעידוד על-ידי האמונה בביאת המשיח וביטחון גמור ש"הנה זה (משיח

ביד החוצב"⁸] אינו יכול לעשות מצור על ירושלים. ירושלים היא עירו של הקב"ה, "עיר אלוקינו"⁹, "קריית מלך רב"¹⁰, ועיר הבירה של בני-ישראל, "קריית חנה דוד"¹¹, בניו של הקב"ה, ומוכן וגם פשוט, שמלך בבל אינו יכול לפגוע חסוּשלוּם אפילו בחומת ירושלים, ועל-אחת-כמה-זכמה בירושלים עצמה, ובכית-המקדש. ובהכרח לומר שפעולתו של מלך בבל היא עזר וסיוע לבני-

דבריו של הקב"ה לעורר את ישראל לקיום התורה- ומצוות אינם על-ידי איומים רחמנא ליצלן ורחמנא ליצלן

ישראל. צדקנו) בא¹⁶, וההוספה בהכנה לביאתו על-ידי התשובה וקיום התורה ומצוות, ובלשון הכרות כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו: "לא לתר לתשובה לא לתר לגאולה"¹⁷, "שובה ישראל עד ה' אלוקיך, והכן עצמך ובני ביתך לקבל פני משיח צדקנו הבא בקרוב ממש"¹⁸.

ב. ועניין זה (הדגשת מעלתם של ישראל ואהבת הקב"ה אליהם, והאמונה בביאת המשיח) מודגש בכללות הנהגת יום התענית (כולל ובמיוחד עשרה בטבת, שהוא הראשון (בסדר המאורעות) לד' התעניות) – בקריאת התורה, בהפטרה ובתפילה: בקריאת התורה:

ביום התענית קורין בתורה¹⁹ (בשחרית ובמנחה) י"ג מדות הרחמים, שעל זה ביאר

אלא שבימים ההם היה העזר והסיוע באופן שבגלוי ובחיצוניות היה מצור, עד לחורבן וגלות, כדי לתקן החטא וכו', אבל בימינו אלה, שמאז כילה חמתו בבית-המקדש, ולאחרי "מעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות"¹², ולאחרי כל הגזירות והשמדות רחמנא ליצלן ורחמנא ליצלן שסבלו בני-ישראל באריכות וקושי הגלות האחרון. ובפרט גזירת השואה בדור האחרון, בוודאי נעשה הצירוף והזיכוך בשלימות, "די והותר" – נעשה העניין ד"סמך מלך בבל" אך ורק באופן של טוב הנראה ונגלה לעיני בשר, ובלשון חז"ל¹³ שהקב"ה אומר לישראל "בני אל תתייראו, כל מה שעשית¹⁴ לא עשיתי אלא בשבילכם... הגיע זמן גאולתכם!" ובדורנו זה (ובפרט בשנה זו 'הי' תהא שנת נפלאות אראנו") צריכה להיות עיקר ההדגשה בתענית דעשרה בטבת – שעניינו (ככל התעניות)

15 רמב"ם הל' תעניות רפ"ה.

16 שה"ש ב.ח. וראה שהש"ר עה"פ (פ"ב, ח. ב. ב.).

17 אג"ק שלו ח"ה ס"ע שסא ואילך, שעז ואילך, תח ואילך ועוד.

18 "היום יום" – ט"ו טבת.

19 נוסף על אמירתן בציבור בתפילה (בשחרית ובמנחה), ככלל יום שאומרים תחנון, ועאכו"כ ביום התענית, שמעלת היחיד היא כמו מעלת הציבור (כמוכן ממ"ש בהפטרה "דרשו ה' בהימצאו קראוהו בהיותו קרוב" שביום התענית הקב"ה "מצוי" ו"קרוב" גם להיחיד, כמו בעשרת ימי תשובה (ר"ה יח.א. ו"שנ)). וביתר שאת וביתר עוז בציבור.

8 ראה סהמ"צ להצ"צ מצוות מילה פ"ג. ד"ה מים רבים תשי"ז פ"ד. ובכ"מ.

9 תהילים מח.ב.

10 שם.ג.

11 ישעיה כט.א.

12 תניא רפ"ז.

13 יל"ש ישעיה רמז תצט.

14 כולל גם הפעולה דמלך בבל שאינו אלא כגרון ביד החוצב בו.

דברים קשים, לעשות את חשבון העוונות ולהסיק שהעונש על זה הוא כך וכך – אומר הנביא בשמו של הקב"ה "לא מחשבותי מחשבותיכם", "אין שוקלין (חשבון העוונות) אלא בדעתו של אֵל דעות והוא היודע כו", ולא על־פי דעתו ומחשבתו של בשר ודם: "ולא דרכיכם דרכי", דרכי של הקב"ה, "אב הרחמים", הם "דרכי נועם ודרכי שלום", בסבר פנים יפות, שמחה וטוב לבב".²⁷

ופירשו חז"ל²⁰ "מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח ציבור והראה לו למשה סדר תפילה, אמר לו כל זמן שישראל חוטאין יעשו לפני כסדר הזה"²¹ ואני מוחל להם", "ברית כרותה לי"ג מדות (אם יזכירום ישראל בתפילת תעניתם) שאינן חוזרות ריקם, שנאמר²² (בהמשך קריאת התורה דיום התענית) הנה אנוכי כורת ברית".
וסיום וחותם הקריאה: "נגד כל עמך אעשה

מבקשים מהקב"ה שתחילה יפדה את ישראל מ"כל צרותיו", ולכל לראש מהצרה הכי גדולה דהגלות, ורק אחר-כך "והוא יפדה את ישראל מכל עוונותיו"

והמשך ההפטר – "כה אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להיגלות":

דבריו של הקב"ה ("כה אמר ה'") לעורר את ישראל לקיום התורה ומצוות ("שמרו משפט ועשו צדקה") אינם על־ידי אימים רחמנא ליצלן ורחמנא ליצלן של עונש, אלא, "שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות", כלומר, כיוון שתיכף ומיד באה הגאולה האמיתית והשלימה, צריכים להתכונן אליה על־ידי זה ש"שמרו משפט ועשו צדקה", ולכן, "אשרי אנוש יעשה זאת גו' שומר שבת מחללו ושומר ידו מעשות כל רע"²⁹ – שגם הדרך ל"סור מרע" היא על־ידי הדגשת הטוב והחיוב שבדבר, "אשרי אנוש יעשה זאת וגו'".

וסיום ההפטר בעניין הגאולה – "והביאותים אל הר קודשי ושמתים בבית תפילתי עולותיהם וזבחייהם לרצון על מזבחי"³⁰, לא רק באופן ד"ונשלמה פרים שפתינו"³¹, אלא גם (ובעיקר)

נפלאות²³ אשר לא נבראו בכל הארץ ובכל הגויים וראה כל העם וגו'²² – "נפלאות אראנו". בהפטרה:

בתחילת הפטרת יום התענית נאמר²⁴ "דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב", שהקב"ה "מצוי" ו"קרוב" לכל אחד ואחד מישראל, כולל זה שאומרים לו "יעזוב (לשון עתיד) רשע דרכו גו"²⁵, וביודעו שהקב"ה "מצוי" ו"קרוב" (גם) אליו, אזי יעזוב רשע דרכו גו' וישוב אל ה' וירחמהו כי ירבה לסלוח".

וממשיך בכתוב²⁶ "כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי נאום ה'":
אם יבוא בשר ודם ויאמר שצריכים לומר לרשע

(20) ר"ה יז, ב.

(21) ומנהג ישראל שלפני השליח ציבור (בעל־קורא) מכריזים כל הקהל – כל יחיד ויחיד – י"ג מדה"ר בקול רם, ואח"כ חוזר גם השליח ציבור.

(22) תשא לד, י.

(23) "פירוש למעלה מן הטעם ודעת, וכמו שאמר דוד ליהונתן נפלאה אהבתך וגו', כי ע"י יגמה"ר שהמשיך משה רבינו ע"ה נעשה כביכול כריתת ברית והתקשרות להקב"ה עם ישראל לעורר את האהבה, וסלחת כו', שלא יהיו עוונותיכם מבדילין כו' כי חלק ה' עמו" (לקו"ת ניצבים מד, ב).

(24) ישעיהו נה, ו.

(25) שם, ז.

(26) שם, ח.

(27) להעיר מהמשך ההפטר – "כי בשמחה תצאו ובשלום תובלון" (שם, יב).

(28) שם, נו, א.

(29) שם, ב.

(30) שם, ז.

(31) הושע יד, ג.

גם העוון לא יעכב הגאולה כי הוא יפדה את ישראל מן העוונות⁴².

ובלשון הכתוב בפסוקי "מי אֵל כמוך"⁴³ (שמכוונים כנגד י"ג מדה⁴⁴) – "מי אֵל כמוך נושא עוון ועובר על פשע לשארית נחלתו לא החזיק לעד אפו כי חפץ חסד הוא": "לשארית נחלתו", "אותם שישארו מחבלי המשיח"⁴⁵ (ובסגנון שלעיל: "אוד מוצל מאש") – "אינו עומד על הפשע להשיג בו לשלם עליו גמול, אלא עובר על הפשע והולך להלאה כאילו לא יראנה"⁴⁵ אותם שיישארו בבוא הגואל ... אף-על-פי שיהיו חייבים שלא יצאו מהגלות לרוע מעשיהם שעשו, לא יפנה לעד אל מעשיהם, כי חפץ חסד הוא... וחסדו יגבר על חטאיהם כשיגיע זמן הגאולה"⁴⁶.

ועל-אחת-כמה-זכמה לאחר ש"כלו כל הקיצין", וגם עשו תשובה, הרי בוודאי שתיכף ומיד צריך-להיות קיום בקשת בני-ישראל "פדה אלוקים את ישראל מכל צרותיו"⁴⁷.

ונוסף לזה, גם בתפילה שמתפללים בכל יום (שביום התענית, "יום רצון לה'⁴⁸", מיתוסף בה עילוי גדול יותר⁴⁹) – הנה:

תפילת העמידה (עיקר התפילה) היא באופן של סמיכת גאולה לתפילה⁵⁰ (על-דרך עניין "סומך נופלים"),

הקרבת הקורבנות כפשוטם, וחותרם: "נאום אד' ה' מקבץ נדחי ישראל עוד אקבץ עליו לנקבציו"³², שגם אלה שהם "נדחי ישראל" (ברוחניות) מקבצם הקב"ה, ולא רק בתור חלק מכלל ישראל ("נדחי ישראל"), אלא גם הקיבוץ דכל יחיד ויחיד ("עוד אקבץ עליו לנקבציו"³³), וכמו שכתוב³⁴ "ואתם תלוקטו לאחד אחד בני-ישראל".
ובתפילה:

לכל לראש – בתפילה המיוחדת שמוסיפים ביום התענית – אמירת הסליחות (וכן ברכת עננו³⁵), שבהתחלת סליחות עשרה בטבת אומרים הפסוקים "כי עם ה' החסד והרבה עמו פדות"³⁶ "פדה אלוקים את ישראל מכל צרותיו"³⁷, "והוא יפדה את ישראל מכל עוונותיו"³⁸.

והביאור בסדר הפסוקים כפי שנקבעו בסליחות בסדר זה דווקא – שב' הפסוקים "כי עם ה' החסד גו' והוא יפדה את ישראל גו'" אינם נאמרים בסמיכות זה לזה, כסדרם בספר תהילים, אלא מפסיקים ביניהם בפסוק "פדה אלוקים את ישראל מכל צרותיו" – שמבקשים מהקב"ה (ובטוחים שהקב"ה שהוא "שומע תפילה" ימלא הבקשה) שתחילה יפדה את ישראל מ"כל צרותיו"³⁹, ולכל לראש מהצרה הכי גדולה של הגלות, ואחרי-כך "והוא"⁴⁰ יפדה את ישראל מכל עוונותיו", היינו, שיגאל את ישראל (אפילו) לפני שיעשו תשובה⁴¹,

שנאמר שובו אלי ואשובה אליכם נאום ה', אמרה לפניו, רבש"ע, שלך הוא, שנאמר שובנו אלוקי ישענו, לכך נאמר השיבו ה' אליך ונשובה" (וראה גם מדרש תהילים פה, ושם מסיים: "אלא שנינו כאחד, שנאמר שובנו אלוקי ישענו").

(42) מצו"ד עה"פ.

(43) מיכה ז, יח ואילך.

(44) זח"ג קלא, ב. סידור אדמוה"ז בסדר תשליך.

(45) מצו"ד עה"פ.

(46) רד"ק עה"פ.

(47) ולאח"ז תהיה גם התשובה בתכלית השלימות – כמרומז בדיוק הלשון "פדה... עוונותיו", ד"ל שרומז גם על פדיות העוונות להוציאם מלעו"ז ולהעלותם לקדושה – "זדונות" (עוונותיו", ש"עוון" הוא במזיד (יומא לו, ב)) נעשו לו כזכויות" (שם פ, ב). ויתירה מזה: "זכויות" ממש, ועד לסוג נעלה יותר של "זכויות" (ראה דרמ"צ קפוא, ואילך. ועוד). "זכויות" (בכ"ף הדמיון) למעליותא.

(48) ישעיהו נח, ה. וראה אגה"ת ספ"ב.

(49) ע"ד מארז"ל (זבחים צא, רע"א) "אטו שבת למוספין אהנאי לתמידים לא אהנאי" (בתמה).

(50) ברכות ד, ב.

(32) ישעיהו ש, ח.

(33) ראה שיחת צום גדליה תנש"א זו ס"ד.

(34) שם כז, ב.

(35) שבה מבקשים "אל תפן אל רשענו... היה נא קרוב לשוועתנו... טרם נקרא אליך עננו".

(36) תהילים קל, ז.

(37) שם כה, כב.

(38) שם קל, ח.

(39) ויש לומר, שזהו גם הפירוש בפסוק "כי עם ה' החסד והרבה עמו פדות" – "הרבה גו' פדות" דייקא, כלומר, פדות מכל הצרות, ולכל לראש מצרת הגלות (דאל"כ אין זה "הרבה גו' פדות") ואח"כ "והוא יפדה את ישראל מכל עוונותיו". כבפנים.

(40) "והוא" (לשון נסתר) דייקא, כי, סדר זה (הפדייה מהגלות ואח"כ הפדייה מהעוונות) הוא מצד דעתו ומחשבתו של הקב"ה, ש"לא מחשבותי מחשבותיכם", בהעלם (לשון נסתר) מדעתו ומחשבתו של בשר ודם.

(41) ראה אי"כר בסופו (פ"ה, כא): "אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה, רבש"ע, שלך הוא, השיבו, אמר להם, שלכם הוא,

אתה ה' בונה ירושלים", ברוך אתה ה' מצמיח קרן ישועה", "ברוך אתה ה' המחזיר שכינתו לציון". ולאחרי התפילה אומרים בנפילת אפיים "לדוד⁵⁶ אליך ה' נפשי אשא"⁵⁷, ומסיימים בפסוק "פדה אלוקים את ישראל מכל צרותיו", ולאחרי זה מוסיפים הפסוק "והוא יפדה את ישראל מכל עוונותיו"⁵⁸, ובסדר זה דווקא, "פדה אלוקים את ישראל מכל צרותיו", ואחרי כך "והוא יפדה את ישראל מכל עוונותיו", כנ"ל.

ג. ויהירצון – והוא העיקר – שמהדיבור, התפילה והבקשה על הגאולה נבוא לקיום במעשה בפועל באופן של סמיכת גאולה לתפילה סמיכות ממש ללא הפסק כלל.

(קטעים מהתועדות שבת קודש פרשת ויחי – ועשרה בטבת ייפך לשמחה – ה'תנש"א – מוגה. התועדות תנש"א, כך ב, עמ' 121-126)

56) תהילים מזמור כה.

57) זח"ב רב, אבודרהם. סידור האריז"ל. ועוד.

58) ראה ער"הכולל פי"א ס"ח: "בסידור האריז"ל זלכווא לא נמצא זה הפסוק בסיום נפ"א. ואדמו"ר הוסיפו* מטעם המבואר בפע"ח שער נפ"א פ"ב. [*] להעיר, שהוספת פסוק זה בסיום נפ"א נמצא גם בסידור בית התפילה וסדר דברי הימים להר' משה זכות – אמסטרדם תע"ב].

והתחלתה במעלתם של ישראל – החל מההקדמה "אד"⁵¹ שפתי תפתח ופי יגיד תהילתך"⁵², שהקב"ה הוא הפותח שפתיו של האדם, ועד "שה"⁵³ מדבר בו ממש על ידי פיו של האדם... (ש) הפה הוא רק הכלי שיומשך על ידו ויתגלה ("ופי יגיד", "יגיד הוא לשון המשכה") דיבורו יתברך"⁵⁴. ולאחרי ההקדמה זו מתחילים התפילה ב"אלוקינו ואלוקי אבותינו אלוקי אברהם אלוקי יצחק ואלוקי יעקב", ה"אבות" דכל-אחד-ואחד מישראל, ולכן, ו"מביא גואל לבני בניהם", וגם בהמשך התפילה מבקשים כמה פעמים על הגאולה – "ברוך אתה ה' גואל ישראל"⁵⁵, "ברוך

51) תהילים נא, יז.

52) שהיא חלק מהתפילה – "כיוון דתקינו רבנן למימר ה' שפתי תפתח כתפילה אריכתא דמיא" (ברכות שם).

53) לקו"ת שה"ש מא, א. ובכ"מ.

54) ולהעיר, שכיוון שבטלה תקנת עזרא שבעל קרי אסור בתפילה עד שיטבול והעמידו הדבר על הדין שמותר להתפלל בלא טבילה (שו"ע אדמוה"ז או"ח ר"ס פח) – נמצא, שהעניין ד"אד" שפתי תפתח ופי יגיד תהילתך", "שה" מדבר בו ממש. הוא גם במעמד ומצב שלפני הטהרה, מצד מעלתו של כאו"א מישראל בכל מעמד ומצב שהוא.

55) לאחרי הבקשה "סלח לנו כו' ברוך אתה ה' חנון המרבה לסלוח". "והרי ספק ברכות להקל משום חשש ברכה לבטלה, אלא אין כאן שום ספק כלל. מאחר שביקשנו סלח לנו מחל לנו, ואילו לא היינו חוזרים וחוטאים היינו נגאלין מיד. כמו שאנו מברכים בא"י גואל ישראל" (אגה"ת פי"א).

השפעת יוסף למלכות משיח

תחייתו של משיח בן יוסף בזכות השנים שנתן לדוד

יוסף הוא המקור לעניין המלכות בבניישראל (ויש לומר שלכן הוא היה המלך הראשון) – מלכות בית יוסף, עד משיח בן יוסף. ויש לומר – שגם מלכות בית דוד (עיקר המלכות), עד משיח בן דוד. [...] אך היות ש"עיקר המלכות" תהיה לאחר מכן אצל בית דוד (משבט יהודה), עד שלעתיד לבוא יהיה "ודוד עבדי נשיא להם לעולם" (ומלך אחד יהיה לכולם), גם על בית יוסף (אלא שזה גופא בא בגילוי על-ידי זה שעכשיו מלכות בית יהודה מקבלת ממלכות בית יוסף) – לכן בזה לא נוגע כל כך האריכות ימים (בשלימות) של יוסף עצמו (ולכן ליוסף עצמו לא היה אריכות ימים כמו בשאר השבטים והאבות), רק בעיקר – שחי וראה הדורות שלאחרי זה, "בני שלשים גו", אשר "בני שלשים" מרמז גם על "משיח הבא מיוסף".

ויש לומר, ויומתק עוד יותר על-פי הביאור בזה, שזה שיוסף לא חי קמ"ז שנה כיעקב אביו הוא, בגלל שנתן ל"ז שנה לדוד המלך [...]. ומבואר במפרשי הזהר, שהיות ו"משיח בן דוד יתיה את משיח בן יוסף לכך יוסף נתן לדוד כל כך שנים".

ולהוסיף על-פי הנ"ל, שהשורש ונתינת כוח על מלכות בית דוד הוא (ממלכות) יוסף, ולכן יוסף נתן משנותיו לדוד המלך, וזה פועל בו (ביוסף) גם הוספה – שיהיה "ימים על ימי מלך תוסיף", כמובא בתרגום: "ומין על יומי מלכא משיחא תוסיף, שנוי היך דרי עלמא הדין ודרי עלמא דאתי"; ובביאת משיח צדקנו (משיח בן דוד) בגאולה העתידה, שאז יהיה שלימות (החיות) גם ביוסף ובמשיח בן יוסף.

[...] מכל האמור לעיל ישנו לימוד לכל יהודי:

בניישראל בכלל נקראים "בני מלכים", עד "מלכים". ונקראים גם על שם יוסף. ובפרט בניישראל שבדורנו זה שיש להם שייכות מיוחדת עם נשיא דורנו ששמו יוסף, ש"הנשיא הוא הכל".

כל יהודי, כפי שהוא בעולם הזה הגשמי, מקבל מהקב"ה את כתר המלך, בדוגמת התקופה של מרדכי היהודי [.]. וזה נותן כוח ליהודי – לכל יהודי – שבמעמד ומצב של "רחוב העיר", יעמיד את עצמו במצב של גאולה – למעלה מכל המניעות והעיכובים של הגלות, ויקיים תורה ומצוות ובהוספה (יוסף) ללא כל הפרעות, בידועו שהוא "מלך", והרי מלך הוא בעל-הבית על כל מדינתו – סביבתו, הוא יכול לעבוד ועובד את הקב"ה בלי בלבולים, ולגלות בכל העולם כולו את מלכותו יתברך – "ה' ימלוך לעולם ועד".

ונוסף לעבודת היהודי בזה, הוא מקבל על כך גם כוחות וברכות מהקב"ה, שאצלו – אצל כל יהודי, הן בחוץ לארץ ועל אחת כמה וכמה בארץ הקודש – יהיה שלום ושלוח בחייו הפרטיים וחייו הכלליים, בכדי שיוכל ללמוד תורה ולקיים מצוות מתוך מנוחת הנפש ומנוחת הגוף, ולגלות מלכותו יתברך בכל העולם. [...] ועוד והוא העיקר – שעל-ידי העבודה באופן הנ"ל (מלכות יוסף), שמעמיד עצמו במצב של גאולה – הוא מגלה איך שהדור האחרון בגלות נעשה מיד דור ראשון של גאולה, החל מכך שהוא מגלה בעצמו את הניצוץ של משיח (דרך כוכב מיעקב אצל כל יהודי), יחידה שבנפש, עד – הגילוי של יחידה הכללית, משיח בן דוד, בגאולה האמיתית והשלימה תיכף ומיד ממש.

על ביטול תורה וקיומה

**התועלת שבמראי־מקומות לקורא ולכותב • ההערות הן גם הארות!
הנחוצות להבין כוונת העניין • על קדושת קברו של יוסף בשכם *
מתי חל יום פטירת רבי עקיבא? • וכיצד ייתכן חיסרון בלימוד התורה
ביום תשעה־באב ובליל 'ניטל'? • השלמה לרשימות קודמות (אחרונה
בגיליון תתריב)**

פעמים אני אומר לו מיד במקום פלוני ופעמים
לא, וחייך לא אזכור מקומן עד שנחפש אחריהן
כו' בדעתי אם גזור השם־יתברך שאעשנו אף על
פי שיש בו טורח הרבה".

הארה לא רק הערה

בהתוועדות ש"פ עקב כ"ף מנחם אב תשד"מ,
מתייחס הרבי לכינוס השלוחים שנערך בארץ
הקודש למחרת ואומר ('השליחות לארץ הקודש'
עמ' ר)

גם המכתב שנשלח לקראת "כינוס השלוחים" –
תוכנו מיועד עבור כל השלוחים בכל מקום שהם, הן
המכתב עצמו, והן ציון המראי־מקומות, אשר העיון
במקומות אלו מוסיף בהבנת הענינים לאשורם...

באותו מעמד מוסיף הרבי:

מכיון שהוזכר המראי־מקומות למכתב, הנה
בנוגע למראה־מקום בענין מזל אריה... יש להוסיף
גם מ'לקוטי תורה' ריש פרשתנו...

בהזדמנות נוספת (בשנת תשמ"ח) התייחס
הרבי ל"המכתב המיוחד לכינוס השלוחים...
בתוספת הערות" וציין (התוועדויות תשמ"ח כרך
ד' עמ' 165):

תועלת גם לכותב

באגרתו של הרבי מיום ו', ערב שבת קודש י"ח
טבת תשכ"ח, לגאון רבי יצחק הוטנר בעל 'פחד
יצחק' – אחת מתוך כמה במסגרת התכתבות
ביניהם אודות "מבצע תפילין" באותו חורף תשכ"ח
– חותם הרבי במשפטים הבאים, מהם ניתן ללמוד
על חשיבותם של מראי־מקומות ('מבית הגנזים'
עמ' צב):

לפלא שאין במכתב מר כל מ"מ [=מראי
מקומות], והרי ע"י מ"מ [=מראי מקומות] –
(לפעמים רבות) ברורה יותר כוונת הכותב, מקיל על
הקורא (ו[במשך הזמן] תועלת גם להכותב).

והרבי ממשיך:

ומי לנו גדול כהרמב"ם וכידוע כתבו בזה (קובץ
תשובות הרמב"ם ואגרותיו ח"א סק"מ הובא בסו"ס
היד [מהדורת] שולזינגר [בעריכת ה"ר משה]
לוצקי).

הכוונה לאיגרת הרמב"ם בה מביע צערו שלא
ערך מראי־מקומות לספרו: "ועל זה נחמתי שלא
חברתי עם חיבור זה ענין שאני אומר לך... שכל
הלכה שאינה במקומה באותו ענין הודיע מקומה
כו' יבוא השואל וישאל היכן נאמרו דברים אלו,

בדא"ח לא הביאם כ"ק.

לקיים 'חיסרון' בשמחה...

בשיחה לראש השנה בעניין ערבוב השטן (לקוטי שיחות כרך כד, עמ' 220-226) מסביר הרבי:

הייתכן שאכן ייקחו את כל זה מבני ישראל? אמת נכון שיש בכך כוונה "לערבב השטן" – אבל, כנ"ל, סוף סוף חסרים הרי בני ישראל ביום זה עבודות אלו?...

והביאור בזה... התעוררות התשובה העמוקה הלזו שבאה מה"לא" – שמונעים ממנו [=בערב ראש השנה] ענין דתקיעת שופר כו' – נלקחה ממנו גופא, ממצבו הוא וכו'.

ענין עמוק יותר בזה: שבעומק הענין אכן לא חסר בזה העילוי שבדבר בפועל:

מה שנמנעים מענינים אלו, הוא מנהג ישראל ש"תורה היא" – הדבר נהיה לענין של קיום (פועל) התורה, שעושהו מתוך שמחה רבה.

כאשר קיום המצוות הוא רק מתוך טעם ודעת, או מכיון שיש לו תענוג בזה – אזי יש מקום לחילוק, שלא ניתן לחוש חיות שכזו ב(מנהג שהוא) שלילה כפי שחשים בענין של פועל. אבל באמיתת הענין מצד רצון המלך, אין כל הבדל בין עבודה אחת לשנייה.. אפילו כאשר הדבר נראה שמפסיד ענין טוב, הרי מכיון שידוע שזה גופא "תורה היא", עושה הוא זאת מתוך שמחה רבה וטוב לבב.

[וראה דברים מעין אלו בתורת מנחם כרך נד עמ' 167, שם איתא:

"כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר (בקשר לדברי אחד המסובים אודות העניין של חסרון ביום טוב) שלא שייך לומר שחסר ביום טוב (או ביום טוב שני של גליות) העניין של הנחת תפילין למשל, כי מכיון שזהו עניין שנעשה על פי תורה (תקנת אנשי כנסת הגדולה), לא שייך לומר שחסר משהו".]

ביטולה הוא קיומה

לאור הדברים הללו יש לבאר תמיהה ידועה: ידוע "כי הם חיינו ואורך ימינו" והעולם עומד על התורה וכו', כיצד ייתכן שבזמנים כגון תשעה-

ולחוסף, שכוונתי היתה לא רק ל"הערות" (בעי"ן) אלא גם ל"הארות" (באל"ף) ובוודאי יהיו כמה... שיקחו הדברים בהתאם לכוונה זו.

קדושת העיר שכם

על ייחודם של ג' המקומות הקדושים (ירושלים חברון ושכם) נכתב בלקוטי שיחות כרך לה (פרשת חיי שרה אות ח'):

שמקומות אלו מיוחדים בקדושתם תמיד, גם בזמן הגלות: מקום המקדש, דתמיד בקדושתו עומד... וכן מערת המכפלה מקום קבורת האבות שעל ידה עוברות התפלות דכל ישראל, ומעין זה לגבי מקום קבורתו של יוסף. עד כאן.

ויש לציין לספר כפתור ופרח – נזכר כמה פעמים בשיחות (בלקו"ש ח"ח מסעי ב' (בהערות)) – פרק י"א:

"ואל זה השדה שבו יוסף עליו השלום... מנעת ירגלי מלהיכנס שם... וזה מפני הקדושה, שהרי היה שם מזבח". ולהעיר מחתם סופר על התורה פרשת ייחי.

שייכות רבי עקיבא ליום הכיפורים

בברכת ערב יום הכיפורים תשנ"ב הע' 23 (התועודיות תשנ"ב כרך א' עמ' 66): נזכרו הדברים הבאים:

ולהעיר מהשייכות של רבי עקיבא ליום הכיפורים – להיותו אחד מעשרה הרוגי מלכות... שמזכירים בפיוטים דיום הכיפורים. והנה: א. גם מסכת יומא (במשנה) מסתיימת במאמרו של רבי עקיבא "אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל" (יומא פה, ב).

ב. יש אומרים שמטעם זה אומרים הפסוק "אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה" (סופי תיבות עקיבה) בסמיכות לכל נדרי בליל יום הכיפורים.

ג. בספר 'דבר יום ביומו' (י' תשרי – כב, ב) איתא "בו [ביום הכיפורים] נהרג רבי עקיבא לדעת סדר הדורות". וראה גם מדרש משלי רמז תתקמד.

שיח יצחק (הוצאת מכון ירושלים), ועוד. אמנם ייתכן ומכיוון שלא נזכרו עניינים אלו

ידי הרבי בליקוטי שיחות שם), שהכול הוא צורך גבוה, מפני שהשם יתברך רוצה שיעבדו אותו בכל האופנים... כי לפעמים אדם הולך ומדבר עם בני אדם ואז אינו יכול ללמוד... ואל יצטער את עצמו בזה, כי השם יתברך רוצה שיעבדו אותו בכל האופנים. אבל בשיחה עצמה קובע הרבי יתרה מזו, שזהו עצמו (הביטול) קיום התורה.

ומעין זה כתב בעל ערוגת הבושם (דף קמו פרשת שמות ד"ה ואחר באו משה ואהרן) בביאור מנהג ישראל שלא ללמוד בליל ניטל: "הא דנהגו ישראל לבטל לימודם בלילה שנופלת בו תקופת טבת ובוודאי לא דבר ריק הוא, ומנהג ישראל תורה הוא, ואם כן במה שמקיים מנהגן של ישראל, בזה גופא מקיים מצוות תלמוד תורה".

וכך גם מביאים (ראה אור ישראל גליון ב', כסלו תשנ"ו, עמ' קמב) בשם רבי יהונתן אייבשיץ. [ולמעשה ממה שכתב בקרבן נתנאל (הובא בנטעי גבריא חנוכה עמ' שפח): "כי לילה זה [=דניטל] כמו יום שחרב בית המקדש ומטעם זה אסור ללמוד כמו בתשעה באב כו"'].
אסור ללמוד כמו בתשעה באב כו"'].

באב ישנו איסור על פי שולחן-ערוך ללמוד תורה? [וכן בליל 'ניטל' לפי מנהגנו]. אמנם לכאורה היה אפשר לומר שבתשעה באב הותר ללמוד דברים המותרים [ויתר על כן בשיחה משנת תשמ"ח (התועדויות תש"נ ח"ד עמ' 50) שאפילו בתשעה באב חייבים ללמוד תורה בכל רגע ורגע! אלא שזהו בדברים המותרים] - ברם, הרבי בשיחת ש"פ דברים תשל"ד שלל זאת משתי סיבות: א) הלימוד הוא מוגבל - רק ללימודים מסויימים - וממילא חסר ב"לעולם ילמד אדם במקום שלבו חפץ", גם באותם דברים שהותרו הרי בלימוד ישנה הגבלה שנאסר ללמוד בפלפול כו' וממילא בדקות נחשב הדבר לביטול תורה (על פי הביאור הידוע במאמר חז"ל "מבטלין תלמוד תורה לשמוע מקרא מגילה") והרבי ביאר את העניין על פי פנימיות העניינים.

אך לפי ביאורו של הרבי הנ"ל הדבר מיושב, שכן - קיום פסק־דין השולחן-ערוך שאסור ללמוד, הוא קיום (של פסק־דין) התורה! וראה גם בצוואת הריב"ש אות ג' וש"נ (צוטט על

פרשת ויגש

ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדוני... ואל יחר אפך בעבדך (מד, יח)

"יוסף" – מסמל לימוד תורה, 'תלמוד'.

"יהודה" – מסמל קיום מצוות, 'מעשה'.

"ויגש אליו יהודה" – יהודה ('מעשה') ניגש אל יוסף ('תלמוד') כדי לקבל ממנו השפעה, שהרי תלמוד נעלה ממעשה, כמאמר רז"ל (קידושין מ) "גדול תלמוד, שמביא לידי מעשה".

"ויאמר בי אדוני" – תומשך בי השפעתו של יוסף.

אולם רק עתה (בזמן עבודת הביוררים) תלמוד גדול; אבל לעתיד לבוא, בזמן ביאת המשיח (גמר ושלימות עבודת הביוררים) תתגלה מעלת המעשה ויהיה מעשה גדול – בבחינת "סוף מעשה במחשבה תחילה".

לכן לעתיד לבוא מלך המשיח יהיה משבט יהודה דווקא, לא משבט יוסף.

(ספר המאמרים תרצ"ט, עמ' 191)

* * *

מפרש הרב המגיד ממעזריטש:

אדם המתפלל לה' ומבקש על מילוי צרכיו הגשמיים, יהיה עיקר כוונתו שימלא הקב"ה את בקשתו למענו יתברך, שתימשך ברכה והשפעה לחלק הבורא הנמצא בתוכו. תפילה כזו מתקבלת ואין השטן מקטרג עליה, שהרי כוונת המתפלל היא לשם שמים.

זהו שרמזו הכתוב:

"ויגש אליו יהודה" – כשיהודי ('יהודה') ניגש אל ה' ועומד לפניו בתפילה,

"ויאמר בי אדוני" – עליו לכוון שיש בתוכו ('בי') חלק של 'אדוני': נפש אלוקית שהיא "חלק אלוקה", ולמענה הוא מבקש ומתפלל. אזי,

"ואל יחר אפך בעבדך" – כי לא יקטרגו על תפילתו.

(אור־תורה בראשית, דף יט ע"ב)

* * *

"ויגש אליו יהודה" – כשיהודי ניגש אל 'יוסף הצדיק' שבדורו לקבל ברכתו,

"ויאמר בי אדוני" – תחילה הוא מבקש שתיכנס בו השפעתו הרוחנית של הצדיק, דבר המביא לידי קירוב וייחוד מסויים בינו לבין הצדיק. רק לאחר מכן,

"ידבר נא עבדך דבר" – הוא מבקש ברכה לעצמו בענייניו הפרטיים. אולם גם לאחר התקרבות זו עדיין הוא מרגיש את מיעוט ערכו לגבי הצדיק. לכן הוא ממשיך,

"ואל יחר אפך בעבדך" – על שהוא מבזבז זמנו של הצדיק ומטרידו בענייניו הפרטיים שהם בבחינת חסרי ערך לגבי הצדיק,

"כי כמוך כפרעה" – 'פרעה' רומז למידת מלכותו יתברך (ראה זוהר חלק ב' לד), וצדיקים דומים לבוראם; כשם שהקב"ה הוא תכלית הטוב והחסד והוא סובל את כל בריותיו, כן גם הצדיק.

(שבת קודש פרשת ויגש תשי"א. תורת מנחם התנועדות כרך ב, חלק ראשון עמ' 161)

הלכות ומנהגי חב"ד

שבת קודש פרשת ויגש

ז' בטבת

קטנים שיש בהם דעת להתאבל על ירושלים, מאכילים אותם מאכלים פשוטים, ולא יאכלו מעדנים.⁶

שחרית: הציבור אומר 'ענגנו' רק במנחה, אבל הש"ץ אומר 'ענגנו' גם בשחרית (בחזרת הש"ץ) בברכה בפני עצמה בין ברכת 'גואל ישראל' לברכת 'רפאנו', "אם יש בבית הכנסת אף רק שלושה מתענים"⁷. ואם אין, אומרו ב'שומע תפילה'⁸.
סליחות:⁹

שחרית. קריאת התורה: לשלישי, מסיימים: "ותחי רוח יעקב אביהם" (מה, כז),¹ לרביעי: "איתו מצרימה" (מו, ז), לחמישי: "הבאה מצרימה, שבעים" (מו, כז).²

יום שלישי

עשרה בטבת

תענית ציבור.³

מי שלא ישן, מותר לו לאכול עד שיעלה עמוד השחר.⁴ השוכב לישון ובדעתו להשכים לאכול או לשתות, יתנה בפירוש לפני השינה שיוכל לאכול או לשתות. ואם רגיל לשתות בקומו, אין צריך להתנות לשתיה.⁵

עלות השחר באזור ת"א: 4:32.

6 ראה משנ"ב סי' תק"נ ס"ק ה, כף החיים שם ס"ק ט ונטעיי גבריאל בין המצרים פ"ו עמ' סח, וש"נ.

7 ספר המנהגים עמ' 45, וש"נ לפסקי דינים לאדמו"ר הצמח צדק אורח סי' תקס"ו ולש"ת שלו שער המילואים ס"ח. בשו"ת שם דן לומר ענגנו אף בלא "שבעה שאכלו פחות מכשיעור" האמורים שם, ובפסקי דינים (שנכתב אח"כ) הורה כן למעשה, ואף באג"ק כ"ק אדמו"ר חט"ז עמ' שיג ובהגותו ללוח כולל-חב"ד תשט"ז (ראה לוח זה ביום תענית אסתר) מעתיק הרבי רק "ג' מתענים" ללא איזכור ה"שבעה שאכלו" כלל [וכן הורה בעל תה"ד - הובא בס' לקט יושר] (וראה 'התקשרות' גיליון לג עמ' 18).

8 משנה ברורה סי' תקס"ו ס"ק יג.

9 סידור תהילת ה' (הישן) עמ' 356.

אם חלה ברית מילה היום, כשהמילה בשחרית במניין זה, אף בחתן ב' ימי המשטה (ואף ביום חופתו) אף שאין אומרים תחנון, אומרים סליחות ויודי כרגיל. ו"א שהחתן ובעל הברית עצמם לא יאמרו סליחות (ראה השלמה לשו"ע אדמוה"ז סי' קלא ס"ז, נדפסה בסוף ח"א עמ' 357). אמנם היתה בזה הוראה כדלהלן:

"ימי הסליחות של שנת תשי"ד היו בתוך שבעת ימי המשטה שלי. במוצש"ק סליחות, לפני אמירת הסליחות אמר לי כ"ק אדמו"ר: כל הסליחות תאמר בביהכ"ס ביחד עם הציבור, אבל כשנגיע לתחנון [כנראה הכוונה ל'ויאמר דוד... יבושו רגע'] אז תצא מבית הכנסת בכדי לאפשר לציבור לומר תחנון, ואתה לא תאמר, וכשיגמרו התחנון תוכל לחזור לביהכ"ס ולהמשיך אמירת הסליחות עם הקהל. וכן נהגו אח"כ כל השנים..." (הרה"ח ר"ל שי' גרונר). ולכאורה ה"ה לסליחות דתענית ציבור, אלא שכאן אין 'תחנון' וא"צ לצאת, וה"ה לבעל ברית.

לעניין 'אבינו מלכנו', חידש הרבי שאמירתו תלויה בתחנון ('אוצר מנהגי חב"ד' אלול-תשרי עמ' ל, משיחת ו' תשרי תשל"ה. וכן נדפס בסידורי תהילת ה' משנת תשל"ח ואילך בשוליה גיליון לפני 'מנצח יענך'. וצ"ע שבס' 'שיחות קודש' תשי"מ ח"א עמ' 865 מסופר, שבצום גדליה תש"מ ה' חתן במניין של הרבי ולכן

1) 'התועדויות' תשמ"ז ח"ג עמ' 175 (בלתי מוגה).

2) כך קרא הבעל קורא אצל הרבי, הרה"ח ר' מרדכי שוסטערמאן ע"ה. כנדפס בחומש 'תורה תמימה' (ההפסקים וכד' הנדפסים שם הם כמנהג ישראל ברוסיה בשעתו. בחומש זה השתמש הרבי לשמיעת קרה"ת וקריאת ההפטרות), וכ"ה בחומשים הרגילים ובס' חת"ת.

3) יום זה הוא התחלת המצור על ירושלים, שהוא המקור לכל הצרות והגלות, ולכן ישנה בו חומרא לגבי שאר הצומות (ראה ליקוטי שיחות כרך כה עמ' 267. כרך ט"ו עמ' 420 הערה 78 וש"נ).

ומידה טובה מרובה, שכן הוא גם בנוגע לחלק הטוב ד"אתהפכא חשוכא לנהורא" דיום זה, הן העניין המשותף בכל הצומות, והן העניין הטוב שבמאורע הפרטי דעשרה בטבת, 'סמך' מלשון 'סומך נופלים', שמודגשים בעשרה בטבת יותר מאשר בשאר הצומות - ליקוטי שיחות כרך כה עמ' 464.

4) סידור אדמוה"ז 'סדר ספירת העומר' (שהצום מתחיל בעלות השחר). וראה הנסמן ב'התקשרות', גיליון רפב עמ' 18 הע' 4.

5) שו"ע סי' תקס"ד ונו"כ. בכף החיים שם ס"ק ז אוסר זאת משום אכילה לפני עלות השחר, אבל באג"ק כ"ק אדמו"ר ח"ג עמ' עה איתא, שגם לפי האוסרים זאת בכלל על-פי הוזהר, מותר לכל הדעות באם עושה זאת לרפואה, לכוון דעתו בתפילה וכיוצא בזה.

'ברך עלינו שנה טובה'; 'זכרנו ל...' [ולא 'זכרנו בספר'¹⁹] / ואנחנו לא נדע / חצי קדיש.

קריאת התורה:

קוראים 'יחיל' בשחרית ובמנחה גם אם יש רק שלושה מתענים²⁰.

מי שאינו מתענה, לא יקראוהו לעלות לתורה²¹. קראו לתורה מי שאינו מתענה, וצר לו להודיע מפני חילול השם – יעלה²².

את הפסוקים: "שוב מחרון אפך...", "ה' ה' א'ל רחום... ונקה", "וסלחת לעווננו" – אומר הציבור בקול רם ורק אחר שסיימו, אומרם הקורא בתורה²³. הרבי, כשעלה לתורה, התחיל לאומרם יחד עם הציבור²⁴.

בקריאת הפסוק "ויקרא בשם ה'", יש להפסיק מעט בין 'בשם' ל"ה" כי בפסוק מופיע תחת המלה "בשם" טעם מפסיק, הטעם 'טיפחא'²⁵.

- 110, ערוך השלם ערך זך א' בסופו, ועוד.
- 19) ספר־המנהגים עמ' 45. וראה אג"ק כ"ק אדמו"ר ח"ב עמ' קסג. קובץ 'גדיל תורה' ברוקלין, גיליון נח עמ' קלו.
- 20) ספר־המנהגים שם. וש"נ.
- 21) שו"ע ס' תקס"ו ס"ו בשם יש מי שאומר, והובא למעשה בשו"ת צמח־צדק (שער המילואים ח"א סי' י, ובמהדורת תשנ"ד או"ח סי' קז). במשנ"ב ס"ק כ הביא מסידור דרך־החיים דה"ה למי שאין בדעתו להשלים התענית, ויש מקילין בזה (שערי־אפרים ש"א ס"ט רק במקום צורך גדול, ובשו"ת שואל־ומשיב תנינא ח"ב סי' נח ושו"ת אפרקסתא דעניא סי' עז מקילין בכלל, ולכאורה כן משמע משו"ת הצמח־צדק הנ"ל המביא לצירוף גם 'ז' שאכלו פחות מכשיעור" שהרי מדובר שאח"כ יאכלו כרגיל).
- 22) לוח כולל־חב"ד בצום גדליה, ממשנה־ברורה ס' תקס"ו סוף ס"ק א ושו"ת מנחת־אלעזר ח"ב סי' עד.
- 23) שערי־אפרים שער ח סעיף קז.
- 24) וסיים עם הש"ץ, 'התקשרות' גיליון מ ס"ע 18. ודלא כמ"ש בשערי־אפרים שם, שאומר רק עם הש"ץ.
- 25) לוח כולל־חב"ד, צום גדליה. ולהעיר, שמהפסק־טעמים זה (בניגוד לפסוקים שבהם קרא אברהם בשם ה', שם אין הפסק בין 'בשם' ל"ה") הוכיח הראב"ע (לעיל לגיט) שהפירוש הוא 'שה' קרא, וכ"ד החוקני, הספורנו ועוד, ואילו התרגומים, רש"י (לפי הרא"ם) והאברבנאל פירשו **שמשא** קרא (ע' בתורה שלימה עה"פ). וכבר כתב הרבי, שחייבים לקרוא בתורה בדיוק לפי טעמי המקרא אף אם אינם מתאימים לפשט הפסוק (לקוטי־שיחות כרך טז עמ' 572). אמנם באבודרהם 'סדר תפילות התענית ופירושו' (בדפוס ירושלים תשכ"ג ס"ע רנא) כתב זאת בקשר **לתפילה**, וסיים "ורוב ההמון טועים בזה". ולמעשה לפי הנהוג, כשאומרים 'א'ל מלך', שסיומו הוא בלשון הפסוק, מסיים הש"ץ 'בשם ה' בהפסק בין 'בשם ל'ה', ואילו כשאומרים 'א'ל אך אפיים' מסיים 'בשם ה' (ושם נאמר) 'ללא הפסק, וכן נהג

אומרים אותן בעמידה¹⁰, ובמיוחד: אשמנו, י"ג מידות, שמע קולנו, וכן אבינו מלכנו.

מנהגנו לאומרן אחרי שמונה־עשרה, בסדר דלהלן¹¹:

אשמנו / א'ל אך אפיים / נפילת אפיים / כי עם ה' / כרחם / אלוקינו ואלוקי אבותינו, אזכרה / א'ל מלך¹² / אלקים באו גויים / כרחם / אלוקינו ואלוקי אבותינו, אבן הראשה / א'ל מלך / אבותי כי בטחו¹³ / א'ל מלך / זכור רחמך¹⁴ / זכור לנו ברית אבות / זכור לנו ברית ראשונים / שמע קולנו¹⁵ / הרשענו ופשענו¹⁶ / משיח צדקך / א'ל רחום שמך / עננו ה' עננו / מי שענה לאברהם / רחמנא דעני¹⁷ / 'אבינו מלכנו' הארוך¹⁸, ובו:

לא אמרו סליחות, וכשעמדו לומר קדיש אחר שמו"ע הורה הרבי לומר 'אבינו מלכנו', עיי"ש. ראה גם 'אוצר' שם עמ' קס ס"ט. 'התקשרות' גיליון שלא עמ' 18).

- 10) מובא מס' קיצור של"ה.
- 11) ע"פ לוח כולל־חב"ד, ספר־המנהגים עמ' 53, וליקוט טעמים ומקורות' מכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו הנדפס בסוף 'סדר הסליחות על־פי מנהג חב"ד'.
- 12) וצ"ל בו **"כמו שהודעת"**, כנדפס בסידורי 'תהלת ה' הישנים (ולא "כהודעת" כנדפס במחזור השלם וב'סליחות – מנהג חב"ד'), וכך נשמע בבירור מהקלטות מתפילת הרבי בסליחות לעשרה בטבת.
- 13) פיוט מסוג 'פזמון'. בסוף 'פזמון' 'ברובם המכריע של סליחות הנדפסות – חזורים **חלק** מחרוזת הראשון בין חרוז לחברו" ובסוף הפיוט חזורים את כל החרוז הראשון (הערה 4 ב'לקוט טעמים ומקורות' הנ"ל), אך במראות־קדוש מעשרה בטבת תשמ"ט ברור שהרבי חזר את **כל** החרוז הראשון בין בית לבית.
- 14) סידור תהילת ה' עמ' 347. וצ"ל בו **"פקדנו** בישועתך" בלא ו', כבפסוק, וכן נדפס ב'סליחות – מנהג חב"ד'.
- 15) פותחים הארון ואומרים פסוק אחר פסוק, חזן וקהל, עד הפסוק 'אל תענובו ולא עד בכלל. אחרי "אתה תענה, ה' אלוקינו" סוגרים הארון.
- 16) מדלגים "או"א . . אשמנו... סרנו... ", כיוון שכבר אמרו זאת בנוסח התפילה (ס' המנהגים עמ' 53). וי"א שהרבי היה מדלג גם "הרשענו ופשענו".
- 17) במניין של הרבי נהגו תמיד לנגן תפילה זו בסיים הסליחות (ספר־הניגונים, ניגון רמז).
- 18) כולו יחדיו ש"ץ וקהל מתחילה ועד סוף. במניין של הרבי נהגו תמיד לנגן: 'אבינו מלכנו, אין לנו מלך אלא אתה' (ספר־הניגונים, ניגון ו).
- בסידורי תורה־אור ותהילת ה', ובשנים האחרונות גם במחזור השלם, נדפס: זכיות ה'ז' בשבא והי"ב בשורוק, וכ"ה בלוח התיקון לסידור תו"א, נ.י. תש"א. ואילו במחזור השלם מהשנים תשל"ג-ה: זכיות ה'ז' בקמץ והי"ב בחריק. וראה סידור 'עבודת ישראל' עמ'

המנחה (באזור ת"א: 15:58). וכשאינ נושאים כפיים, אומר הש"ץ ברכת כוהנים. תחנון, 'אבינו מלכנו', קדיש תתקבל, עלינו, קדיש יתום, אל תירא, אך צדיקים. צאת הכוכבים באזור ת"א: 17:08. תפילת ערבית: אם קשה לציבור להמתין³¹, יש להתחיל ערבית כך, שיגיעו בשעה זו לקריאת שמע, ולפחות – שייסימו בשעה זו תפילת ערבית, ויקראו אז קריאת שמע בזמנה.

יום חמישי, י"ב בטבת

יום חמישי בלילה, אור ליום שישי:
הלילה – ליל 'ניתל'³²: מה שנוהגים שלא ללמוד³³ בליל 'ניתל', ביאר כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע הטעם, שהוא 'כדי שלא להוסיף חיות' [ב'אותו

ואילך. כן הובאו בספרים הנ"ל שם דעות אודות אמירת הש"ץ "או"א, ברכנו... " לפני הזמן הראוי לנ"כ, ולכאורה בזה אין להקפיד כ"כ, ראה בשו"ע אדמו"ר ס"ס קכט מהרמ"א שם. (31) כמובן, אין לאחר תפילת ערבית משך זמן לאחר צה"כ, שהרי תמיד יש כאלה שקשה עליהם התענית, ואכן במוצאי תענית התפלל הרבי ערבית די מוקדם. אך מאידך אין להקדים ללא צורך, וראה במטה אפרים סי' תר"ב סכ"ט.

(32) ב'רשימות היומן' עמ' שיג, שסה, ב'היום יום' יז טבת ובס' השיחות תש"נ ח"א עמ' 192 – נכתב בת"ו (כמו במחזור ויטרי הל' שחיטה סי' פ, בתרומת הדשן סי' קצה, ובד"מ י"ד טו"ס קמח – במהדורות ללא צנזורה, מאידך באג"ק ח"ג עמ' קכ וח"ד עמ' שנב, ובאגרת שלבקותישיחות חט"ו עמ' 545, כמו בס' המנהגים טירנא בהגות המנהגים סי' יד, בכפתור ופרח פ"י ובלבוש י"ד שם – נכתב בטי"ת). וכתב הרבי בלקוטישיחות שם: ניטל – רמו להעדר, וי"א ניתל – משלון נתלה, הוא [=כינוי ל]זמן לידת אותו האיש (נאטאל בלטינית = לידה).

(33) [אבל לומדים את המשניות של האבלים לאחר התפילה, כרגיל]. גם חסידות אין לומדים. בשידור הרדיו בלילה זה שהיה מיועד בקביעות לשיעור התניא שנאמר ע"י הרה"ח ר' יוסף וינברג ז"ל, הורה לו הרבי לספר סיפורים מרבתינו שניאנו – כ"ז מגיליון 'כפר חב"ד' מס' 646 עמ' 15 (כאמור ב'רשימות היומן' עמ' שסה: 'גם דא"ח לא היה [אדנ"ע] לומד [ב'ניתל], וגם לא למיגרס', ולא כאמור ב'רשימות' קודמות, 'רשימות היומן' עמ' שיג, בשם אדמו"ר מהורש"ב נ"ע, שאי הלימוד בניתל אינו שייך ללימוד חסידות. ואולי בדרגת לימוד החסידות של רבתינו שניאנו הוא עניין אחר, שאין ממנו ניקה, ולכן מסופר ב'רשימות היומן' עמ' שסה הנ"ל שהצמח-צדק למד בלילה זה, אבל כש'הוכירו לו' – הפסיק). ואולי משום כך אמר הרבי פעם שיחה קצרה בליל ניטל (התוועדות תש"נ ח"ב עמ' 59).

שיעורי תורה: לכאורה יש מקום (לנוהגים ככיו"ב) ללמוד היום מעניינא דיומא בתנ"ך (מלכים"ב כה, א"ג. ירמיה לט, א. נב, ד"ה. יחזקאל כד)²⁶.

צדקה: בימי התעניות נוהגים לתת לצדקה לפני תפילת מנחה 'אגרא דתעניתא', ויש נותנים לפי עלות הסעודות שהיו אוכלים היום²⁷. תפילת מנחה:

"בשעה מאוחרת"²⁸ סדרה: וידבר וקטורת, אנא בכוח, אשרי, חצי קדיש, קריאת 'ויחל' כבשחרית לשלושה עולים, והשלישי הוא המפטיר, ואין אומרים לאחריה חצי קדיש. מפטירים "דרשו ה' בהמצאו" (ישעיהו נהו, נח, ט), ומברך אחר-כך שלוש ברכות עד 'מגן דוד'. יהללו, חצי קדיש, תפילת שמונה-עשרה²⁹.

במנחה אומר גם היחיד 'עננו' בשומע תפילה, ללא חתימה, ומסיים "כי אתה שומע". אם שכח (וכבר אמר שם ה' דסיום הברכה), אומרו בלא חתימה אחרי 'אלוקי נצור', קודם 'היה לרצון' האחרון. הש"ץ אומרו כבשחרית בין 'גואל ישראל' ל'רפאנו'.

הנוהגים נשיאת כפיים בכל יום, נושאים כפיהם גם בתפילה זו³⁰, רק באם התפילה היא לאחר פלג

הרבי כש"ץ. וע"ע.

(26) ע"פ המובא בספר-השיחות תשמ"ח ח"ב עמ' 547 הערה 63 בקשר ל"ז בתמוז ות"ב.

(27) והטעם, כדאיאת בספרים [מטה-משה סי' תשנ"ו, אליה רבה סי' תקס"ו ס"ב ק] שביום התענית יש ליתן סכום הסעודות לצדקה, כדי שמה שאינו אוכל ושותה באותו יום אכן יעלה לקדושה ממש – 'שערי המועדים' אדר, עמ' קמה.

(28) ספר-המנהגים עמ' 48 ובהערה (מלקוטידיבורים כרך א עמ' 216. ושם: "לא אחרי השקיעה, אלא בשעות המאוחרות, למשל בשעה 8 שבשעה-עשר בתמוז ובשעה 7 בתשעה באב" והוא לערך עד כחצי שעה לפני השקיעה שם). וזאת ע"פ הגמ' (תענית כו, סע"ב. הובאה להלכה בשו"ע אדמו"ר סי' קכט ס"א), שבתעניות "שאין בהן נעילה" נוהגים להתפלל מנחה רק "סמוך לשקיעת החמה". (29) לוח כולל-חב"ד.

(30) שם (שלא כמנהג חסידי פולין וכו' בארה"ק כיום שאינם נ"כ כלל בתפילה זו – לוח 'דבר בעיתו'. מסתבר שנמנעו מזה כיוון שהם רגילים להתפלל מנחה באיחור. וע' כף-החיים שם ס"ק ד). ולכאורה יש לנוהגים כך להקפיד ע"כ כהספרדים שלא לישא כפיים אלא תוך חצי שעה שלפני השקיעה (כף-החיים שם ס"ק ז, ע"פ הב"ח, שזהו פי' 'סמוך' שבגמ' הנ"ל, ע"ד "סמוך למנחה". וראה ילקוטי-יוסף – מועדים עמ' 550 וש"ג, ונטעי-גבריאל הל' בין-המצרים פי"ג ס"ו וש"ג), ולא כהאשכנזים המקלין מפלג המנחה

הקודש בערב זה.

יום שישי,

י"ג בטבת

סוף זמן קידוש לבנה לכתחילה – ליל שישי
כל הלילה.

אין נוהגין בזה כלל (ובטח שמע זה מברס"מכא ביותר [ז"א שהרבי מפקפק בזה]) – אם נכונה השמועה, אולי אפשר לומר הטעם, שכיוון שפשטה שם (מלבד תקופות קצרות, כידוע) ממשלת הישמעאלים, ותלוי בשר של מעלה, לא היה מלכתחילה עניין לניטל שם. ובמילא אין החשש דלהוסיף חיות" – אג"ק ח"ג הנ"ל. וכנראה בא רק ללמד זכות, שהרי באג"ק ח"ד הנ"ל מורה פרטים בהנהגה זו לשואל מירושלים ת"ו. ובשיחת כ' כסלו ה'תשל"ז (הנחת הת' סל"ח, בלתי מוגה) נאמר: "תלוי אם יש במקום זה עניין של ע"ז. ולכן במקומות כמו מרוקו ותימן לא נזהרו בניטל", כיוון שאינם קשורים עם הנוצרים" [זאת למרות שהנוצרים (הצרפתים) שלטו במרוקו בדורות האחרונים]. ולכן, בארה"ק שיש הרבה ע"ז וחגאותיהם נערכות ברעש גדול, ברור שיש להזהר בזה. ואכן בין אנ"ש בארה"ק כיום נפוץ ומקובל להזהר בזה בפשיטות. וראה קובץ 'מוריה' גיליון קסא ובלוח 'דבר בעתו' ביום זה, בעניין מנהגי ישראל בליל ניטל בכלל, ובארה"ק בפרט.

האיש', שהוא זמן לידתו, ובההולכים בשיטתו עתה^[34]. פעם אמר: "אינני מחבב את המתמידים ששמונה שעות³⁵ אלו נוגעות בנפשם". והוא רק עד חצות הלילה^{36 37} (בתל-אביב: 11:41). לדעת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו³⁸ צריך להיות המנהג בכל מדינה לפי ליל אידם של רוב הגויים (הנוצרים) במדינה זו³⁹ בזמן הזה, דהיינו בארץ

34) לקוטי שיחות כרך טו עמ' 554.

35) ב"היום יום עם הערות וציונים" ח"א, מציע לפרש זאת, היות ו'סדר נגלה' בליובאוויטש נמשך 8 שעות (קונטרס עץ החיים ס"פ כב), הכוונה שאינו מרוצה מאלה המתקשים להשלים את מניין השעות גם ביום זה.

36) כ"ק אדמו"ר מהור"י"צ, לוח היום יום' יז טבת.

צ"ב אם נהגו להימנע מלימוד מתחילת השקיעה (כמנהג 'רוב עדות החסידים' שבלוח דבר בעתו. ובס' נטעי גבריאל שם פ"ב הע' ט' כתב שכן מנהג חב"ד. וצ"ב מקורו), או מצאת הכוכבים בלבד. וראה ב'התקשרות' גיליון רפג עמ' 18 וגיליון שלג עמ' 19 בנדון. וכל עוד יש ספק בזה, יש לנהוג כדברי הרבי (אג"ק ח"ד עמ' שגב): "וכיוון שלעניין ביטול תורה חידוש גדול הוא. ולכן אין לך בו אלא חידוש".

37) לעניין עונה ראה בשערי הל' ומנהג ח"ד עמ' קלב, ודיון בזה ב'התקשרות' גיליון תש"ו עמ' 18, ומסיק שעכ"פ אין ראה משם להחמיר בליל טבילה אחר חצות.

38) לקוטי שיחות הנ"ל. ומצוין שזה דלא כדמשמע בס' 'דרכי חיים ושלום' ס' תתכ"ה. אג"ק ח"ג עמ' קכ. ח"ד הנ"ל.

39) במכתב כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו: "לשמועתי שבארה"ק ת"ו

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו

ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,

בני הרה"ח ר' שלום ישעי' ע"ה דייטש